

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Інтенсивні перетворення в соціально-економічному розвитку суспільства, глобальна соціокультурна криза, зміна умов життя на планеті, наслідки широкомасштабної перебудови в нашій країні призвели до появи великої кількості непрогнозованих раніше чинників, що негативно впливають на соціальний статус населення, моральні відносини між людьми та спричиняють погіршення їхнього здоров'я. У зв'язку із цим важливим завданням освітянської політики на сучасному етапі є формування в дітей з раннього віку ставлення до власного здоров'я як до найвищої людської цінності. Негативний екологічний стан довкілля, недостатня ефективність системи охорони здоров'я, зниження життєвого рівня переважної більшості родин провокують погіршення здоров'я дітей уже від народження. Лише третина сучасних дошкільників вважається відносно здоровою. Нераціональний спосіб їхнього подальшого життя, набуті шкідливі звички, невміння контролювати негативні емоції призводять до того, що на час закінчення школи лише в 5–7% випускників стан здоров'я відповідає медичним нормам.

Концептуальні положення щодо збереження і зміцнення здоров'я дітей визначено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, державних документах («Діти України», «Концепція неперервної валеологічної освіти», «Концепція інтегративної українознавчої валеологічної освіти в Україні», «Базовий компонент дошкільної освіти»), Законах України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» тощо.

Феномен «здоров'я» і проблему його збереження досліджували вчені різних наукових напрямів – філософи, медики, соціологи, психологи, педагоги. Аналіз наукового фонду засвідчує, що вчені (А. Абаєв, Г. Апанасенко, Н. Башавець, І. Брехман, Д. Воронін, В. Горащук, П. Джуринський, Б. Долинський, Н. Зимівець, Ю. Змановський, В. Казначеев, В. Климова, Ю. Лісіцин, В. Нестеренко, В. Оржеховська, В. Петленко, І. Смирнов, Л. Суценко та ін.) дослідили сутність і структуру поняття «здоров'я» та виокремили чинники, які на нього впливають.

Досліджено різні аспекти проблеми формування здоров'я в дітей дошкільного віку, а саме: надання дітям знань про основи здоров'я (Л. Лохвицька, С. Юрочкіна та ін.), формування ціннісного ставлення до власного здоров'я (Т. Андрющенко, Г. Беленька, А. Богуш, М. Машовець, І. Чупаха та ін.), особливості виховання фізичного здоров'я (О. Богініч, Е. Вільчковський, Л. Волков, Н. Денисенко, О. Дубогай, М. Єфіменко, Н. Лісневська, С. Петренко, О. Потужний, Л. Сварковська, Ю. Шевченко та ін.), забезпечення основ здорового способу життя (Н. Андреєва, Т. Бабюк, Н. Бикова, Л. Касьянова, Т. Овчиннікова, А. Ошкіна, О. Перевертайло та ін.), формування валеологічної культури та культури здоров'я (Г. Апанасенко, В. Бобрицька, М. Болотова, О. Бондаренко, Є. Булич, Є. Вайнер, М. Гончаренко, В. Горащук, С. Кириленко, С. Коренева, Г. Кривошеєва, В. Нестеренко, П. Плахтій, І. Поташнюк, Н. П'ясецька, О. Савченко, С. Свириденко, Є. Чернишова, Т. Шаповалова, Б. Шиян та ін.), підготовку майбутніх фахівців з дошкільної освіти

до створення умов для збереження здоров'я дітей дошкільного віку (Н. Денисенко, Л. Зданевич, Т. Книш, Н. Кот, Н. Маковецька та ін.).

У сучасній дошкільній освіті зацентровано здебільшого на активності дорослого щодо забезпечення відповідних умов для збереження здоров'я дошкільників. Роль дитини у збереженні власного здоров'я певною мірою знівельовано. Така ситуація потребує розробки сучасних методик, що сприятимуть формуванню у дітей ціннісних орієнтацій, навичок поведінки, зорієнтованих на збереження власного здоров'я, вміння аналізувати й вирішувати різноманітні життєві ситуації з позиції збереження здоров'я, зокрема культури здоров'я дошкільників.

Реформування дошкільної освіти, зменшення кількості дошкільних навчальних закладів, а також батьківська ініціатива зумовили поширення різновікових груп як у сільській місцевості, так і в міських багатокомплектних ДНЗ. Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» комплектування груп у ДНЗ відбувається за віковими (одновіковими, різновіковими) та сімейними (родинними) ознаками. Створюються і розвиваються нові гуманістичні концепції виховання у групах, побудовані з урахуванням єдності процесів соціалізації та індивідуалізації особистості, самореалізації в умовах спільної діяльності та спілкування, розвитку самоуправління і творчості, що передбачено чинними програмами дошкільної освіти.

Проблему навчання і виховання дітей у різновікових колективах досліджено в різних аспектах, зокрема: особливості взаємодії та спілкування дітей і підлітків (Н. Анікеєва, Т. Бабаєва, О. Гогоберидзе, І. Кон, О. Лутошкін, О. Мудрик, І. Полонський, О. Реан, С. Селс, Є. Тихеева, Р. Уолтерс та ін.), психологія різновікових контактів та їх внутрішня детермінація, обґрунтування впливу дитячого товариства на виховання й особистісне становлення як молодших, так і старших вихованців (М. Батербієв, Є. Димов, Г. Коберник, Г. Кравцов, Д. Мак-Клеланд, Р. Мей, Н. Олійник, М. Попов, М. Росс, Г. Смольникова та ін.).

Виховання дітей дошкільного віку в різновікових групах досліджували вчені в таких напрямках: особливості виховання дітей у різновікових групах (А. Рузьська), навчання дітей іноземної мови (О. Рейпольська), організація спілкування дітей різного віку (А. Богуш, І. Зотова), їхня соціалізація (О. Авраменко), особливості міжособистісних стосунків дітей різного віку (В. Бутенко, О. Вовчик-Блакитна), педагогічні засади побудови освітнього процесу в різновікових групах дошкільного навчального закладу (Є. Герасимова, А. Проніна), готовність дитини до школи (О. Захарова), організація і зміст фізичного виховання дітей 4–6 років (Г. Бултукова), розвиток пізнавальної самостійності дітей різновікової групи в предметно-ігровому середовищі (Г. Гришкова) та ін.

Водночас на тлі багатогранності вивчення проблеми актуальним залишається дослідження культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах, що підтверджено сучасною соціальною ситуацією, недостатнім розробленням зазначеної проблеми та практичною потребою в її реалізації. Наразі в педагогічній практиці наявна низка суперечностей між:

- об'єктивною потребою суспільства у вихованні здорової особистості, з одного боку, і різким погіршенням стану здоров'я дітей – з іншого;

- необхідністю виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах і відсутністю науково-обґрунтованих педагогічних умов організації цього процесу та методики її виховання.

Актуальність проблеми і визначені суперечності зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Педагогічні умови виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах наукової теми кафедри теорії і методики дошкільної освіти «Теоретико-методологічні засади розвитку особистості дитини раннього віку» (№ 0114U000008), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 10 від 28 квітня 2016 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 6 від 27 вересня 2016 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і структуру феноменів «культура здоров'я дітей дошкільного віку» та «вихованість культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах», уточнити поняття «різновікова група».

2. Визначити компоненти, критерії, показники та схарактеризувати рівні вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах ДНЗ.

3. Виявити й обґрунтувати педагогічні умови виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах.

4. Розробити та апробувати модель і експериментальну методику виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах.

Об'єкт дослідження: виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах.

Предмет дослідження: зміст і методика виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах ДНЗ.

Гіпотеза дослідження: виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах відбуватиметься ефективно, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- наявність розвивального здоров'язбережувального середовища, спрямованого на виховання культури здоров'я дітей у різновікових групах;

- наповнення фізичного виховання дітей різновікової групи здоров'язбережувальним змістом з урахуванням їхніх вікових особливостей;

- стимулювання взаємодії дітей різного віку до спільної здоров'язбережувальної діяльності.

Методи дослідження. Відповідно до гіпотези, мети і завдань дослідження було використано комплекс методів: теоретичні – системний аналіз і узагальнення сучасної філософської, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури та нормативних документів, що дало змогу визначити теоретичні засади дослідження, його об'єкт, предмет, мету, сформулювати завдання; схарактеризувати педагогічні умови виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах; емпіричні – спостереження, бесіди, анкетування, аналіз навчально-виховних планів і чинних програм з метою вивчення стану вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в аспекті її практичної реалізації; моделювання – для конструювання експериментальної моделі виховання культури здоров'я та механізму її функціонування; педагогічний експеримент (пошуково-розвідувальний, констатувальний, формувальний та прикінцевий етапи) з метою розробки та реалізації експериментальної методики виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах; статистичні методи – для перевірки ефективності поетапного впровадження експериментальної методики й апробації моделі виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах та достовірності інтерпретації отриманих результатів.

База дослідження. Дослідження виконано на базі дошкільних навчальних закладів: Калинівського НВК «ДНЗ – школа I ступеня» с. Калинівки Корецької районної ради Рівненської області, ДНЗ «Дзвіночок» с. Тучина Гошанського району Рівненської області, ДНЗ с. Малого Житина Рівненського району Рівненської області, дошкільних навчальних закладів № 45, № 151, № 66 Одеської міської ради Одеської області. Усього дослідженням, на різних його етапах, було охоплено 660 дітей дошкільного віку і 24 вихователі. У формувальному етапі педагогічного експерименту взяли участь 170 дітей різновікових груп 5-6 років життя.

Наукова новизна дослідження. Уперше обґрунтовано педагогічні умови виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах (наявність розвивального здоров'язбережувального середовища, спрямованого на виховання культури здоров'я дітей у різновікових групах; наповнення фізичного виховання дітей різновікової групи здоров'язбережувальним змістом з урахуванням їхніх вікових особливостей; стимулювання взаємодії дітей різного віку до спільної здоров'язбережувальної діяльності). Розкрито сутність і структуру феноменів «культура здоров'я дітей дошкільного віку», «вихованість культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах»; визначено компоненти (гносеологічний, мотиваційний, поведінковий), критерії та показники, схарактеризовано рівні (достатній, задовільний, низький) вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах. Розроблено модель виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах (когнітивно-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, емоційно-креативний етапи).

Уточнено поняття «різновікова група». Подальшого розвитку набули теорія і методика виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в умовах ДНЗ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні й апробації діагностувальної та експериментальної методик, програми виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах «Виховуємо культуру здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах (для дітей п'ятого та шостого років життя)»; комплексу дидактичних, сюжетно-рольових, рухливих ігор, вправ, ситуацій, конспектів занять і сценаріїв спортивних свят. Результати дослідження можуть бути використані вихователями дошкільних навчальних закладів у роботі з дітьми різновікових груп, викладачами вищих навчальних закладів під час складання навчальних посібників, підручників для підготовки фахівців спеціальності «Дошкільна освіта», у системі післядипломної освіти і підвищення кваліфікації та перепідготовки вихователів дошкільних навчальних закладів.

Упровадження результатів дослідження здійснено у навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів: Калинівського НВК «ДНЗ – школа І ступеня» с. Калинівки Корецької районної ради Рівненської області (акт № 34 від 06.10.2016), ДНЗ «Дзвіночок» с. Тучина Гошанського району Рівненської області (акт № 53 від 10.10.2016), ДНЗ с. Малого Житина Рівненського району Рівненської області (акт № 1806 від 12.10.2016), «Новотарутинського НВК «Сонечко» с. Нове-Тарутине Тарутинського району Одеської області (акт № 126 від 10.10.2016), дошкільних навчальних закладів № 45 (акт № 149 від 19.10.2016), № 151 (акт № 46 від 19.10.2016), № 66 Одеської міської ради Одеської області (акт № 01-28/174 від 20.10.2016); у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт № 2413/26 від 11.10.2016), Одеському обласному інституті вдосконалення вчителів (акт № 479 від 17.10.2016).

Достовірність результатів дослідження забезпечено методологією та логікою розв'язування завдань, використанням системи методів дослідження, адекватних його об'єктові, предмету, меті й завданням, якісним і кількісним аналізом одержаних даних та їх статистичним обробленням.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження викладено на: міжнародному академічному конгресі «Європейський науковий простір: стан, проблеми, перспективи» (м. Рига, 2016); міжнародних: «Актуальні проблеми науки про дитинство» (м. Рівне, 2015), «Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі» (м. Одеса, 2016), «Научные исследования современных ученых» (м. Київ, 2016), «Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти» (м. Одеса, травень 2016, жовтень 2016), «Фактори розвитку педагогіки і психології в ХХІ столітті» (м. Харків, 2016), «Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології» (м. Львів, 2016), «Образование и наука на ХХІ век» (г. Софія, 2016); всеукраїнських: «Моніторинг якості

професійної підготовки майбутніх педагогів у вищій школі: теорія і практика» (м. Одеса, 2015), «Практична педагогіка та психологія: методи і технології» (м. Запоріжжя, 2016) науково-практичних конференціях.

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 16 одноосібних наукових праць, зокрема: 6 статей у фахових виданнях України, 1 – в періодичному зарубіжному науковому виданні, 9 – апробаційного характеру.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і 8 додатків на 79 сторінках. Основний зміст дисертації викладено на 164 сторінках і містить 9 таблиць, 2 рисунки, що обіймають 2 сторінки основного тексту. Список використаних джерел налічує 316 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження, висвітлено наукову новизну одержаних результатів, їх практичне значення, подано відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження, загальну кількість публікацій і структуру роботи.

У **першому розділі «Теоретичні засади виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах»** подано результати аналізу наукових джерел щодо визначення понять «культура», «здоров'я», «культура здоров'я», описано специфіку різновікових колективів і груп, визначено сутність і структуру феноменів «культура здоров'я дітей дошкільного віку» та «вихованість культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах», обґрунтовано педагогічні умови виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах.

Аналіз наукового фонду засвідчив наявність низки підходів до розуміння культури як багатоаспектного і водночас єдиного соціального явища. Так, з позиції антропологічного підходу, культура є універсальним способом людського буття (Т. Кузнецова), сукупністю особливостей, властивих людині, її «друга природа» (Е. Тейлор). Історичний підхід стверджує розуміння культури як продукту історичного розвитку й успадкування соціального досвіду (Ю. Романов). Згідно з аксіологічним підходом (К. Роджерс, А. Швейцер та ін.) культуру тлумачать як основу гармонізації стосунків між людьми на засадах цінностей та ідеалів. Представники особистісно-діяльнісного підходу (В. Давидович, Є. Соколов та ін.) розглядають культуру як результат розвитку індивіда, що виявляється в його поведінці та діяльності. За функційним підходом, культура виступає засобом здійснення людської діяльності і реалізації людських потреб, способом життя (В. Арнольд, Р. Барт, В. Сагатовський та ін.). Соціологічний підхід визнає пріоритетність культурних цінностей і норм як чинника, що організує суспільне життя (Е. Дюркгейм, О. Здравомислов, Р. Мертон, Т. Парсонс, П. Сорокін, В. Тугаринов та ін.). В аспекті комунікативного підходу (А. Алексєєв, Г. Васильєв та ін.) культура постає як складна система програм поведінки, своєрідний сценарій спілкування і діяльності. Герменевтичний аспект культури (Ю. Лотман, Ч. Пірс, Ю. Хабермас, М. Хайдеггер та ін.) висвітлює її як систему знаків і символів певного

соціального оточення, складний «текст», що вимагає розуміння й особистісної інтерпретації. Згідно з діяльнісним підходом (Є. Біленький, М. Козловець, В. Федоренко та ін.) культуру трактують як цінність, переконання, зразок, норма поведінки, що притаманні певній соціальній групі, певному суспільству.

Поняття «культура» розуміємо як результат людської діяльності в історично конкретному, визначеному способі ставлення особистості до природи, суспільства, самої себе, у процесі якого люди засвоюють створені раніше цінності, і на основі набутих знань, умінь, здібностей продукують нові, опредмечують суб'єктивно засвоєне та привласнене. Культура сприяє самовдосконаленню, задоволенню потреб особистості, гармонізації стосунків між людиною та суспільством, людиною і природою, суспільством та природою.

Проведений аналіз наукових досліджень (М. Амосов, Т. Андрющенко, Г. Апанасенко, О. Богініч, А. Богуш, Т. Бойченко, І. Брехман, Б. Бутенко, Д. Венедиктов, А. Изуткін, Д. Изуткін, М. Лалонд, Ю. Лісичин, В. Петленко, Д. Солопчук, Л. Сущенко, Г. Царегородцев та ін.) уможливило розгляд феномена «здоров'я» як цілісного, системного явища, що виявляє себе в рівновазі взаємовідносин людини з довкіллям. Суб'єктивно здоров'я характеризується особистістю через відчуття повного фізичного, духовного, психо-емоційного благополуччя, здатності до адаптації та запобігання негативним проявам довкілля.

У дослідженні поняття «здоров'я» тлумачимо як динамічний стан особистості, що характеризується високим енергетичним потенціалом, оптимальними адаптаційними реакціями на зміни довкілля та забезпечує гармонійний фізичний, психо-емоційний і соціальний розвиток особистості, її активне довголіття, повноцінне життя, ефективну протидію захворюванням.

Здоров'я розуміємо як полікомпонентний феномен, цілісне системне явище, механізми якого зумовлені низкою як зовнішніх (природне і соціальне довкілля), так і внутрішніх чинників (емоційний настрій, самопочуття, налаштованість мислення, самоставлення, самовираження), тобто таких, що визначають ставлення особистості до себе та тих обставин, у яких вона реалізує власну життєдіяльність. Здоров'я дітей розглядаємо як стан їхнього організму, що характеризується врівноваженістю з довкіллям і відсутністю будь-яких хворобливих змін.

Проведений огляд наукових праць дає підстави стверджувати, що в процесуальному плані культура здоров'я особистості є багаторівневим полікомпонентним утворенням, складником загальної культури поведінки людини, характеризує її емоційно-ціннісне ставлення до свого здоров'я та практичне втілення потреби вести здоровий спосіб життя (через глибину освоєння валеологічного досвіду), піклуватися про власне здоров'я і здоров'я оточуючих. Отже, «культуру здоров'я» розуміємо як інтегроване особистісне утворення, структурний компонент загальної культури особистості, що відображає усвідомлене ціннісне здоров'язбережувальне ставлення людини до власного здоров'я, засноване на валеологічних знаннях, уміннях і навичках дотримання здорового способу життя і виражене в повноцінному гармонійному розвитку особистості.

Феномен «культура здоров'я дітей дошкільного віку» визначаємо як сукупність набутих дитиною валеологічних знань, умінь і навичок щодо власного здоров'я та здоров'я інших; усвідомлення цінності і необхідності їх дотримання в процесі здоров'язбережувальної життєдіяльності, що віддзеркалюється в гармонійному розвитку дитини.

Під поняттям «різновікова група» розуміємо особливе соціально-психологічне середовище розвитку дитини-дошкільника, що характеризується співіснуванням різних систем соціальної взаємодії, в які одночасно включена дитина: «дитина-дорослий», «дитина-одноліток», «дитина-дитина молодшого віку», «дитина-дитина старшого віку».

Виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах розглядаємо як процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя і вихованців, у процесі якого вихователь створює умови для повноцінного та гармонійного розвитку дітей різного віку і формування у них усвідомленого ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Результатом виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах є вихованість культури здоров'я дітей дошкільного віку, яке визначаємо як інтегративне особистісне новоутворення, що формується в результаті цілеспрямованої суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя і вихованців різного віку та відображає ступінь оволодіння валеологічними знаннями й опанування практичних умінь і навичок дотримання здорового способу життя щодо повноцінного та гармонійного розвитку, сформованості усвідомленого ціннісного ставлення дітей до власного здоров'я і здоров'я оточуючих.

Під педагогічними умовами в дослідженні розуміємо сукупність обставин, чинників, засобів, форм і методів організації спільної діяльності дітей різновікової групи, що забезпечують охорону їхнього фізичного й емоційно-психічного здоров'я та сприяють вихованню у дітей культури здоров'я.

Педагогічними умовами виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах виступили: наявність розвивального здоров'язбережувального середовища, спрямованого на виховання культури здоров'я дітей у різновікових групах; наповнення фізичного виховання дітей різновікової групи здоров'язбережувальним змістом з урахуванням їхніх вікових особливостей; стимулювання взаємодії дітей різного віку до спільної здоров'язбережувальної діяльності.

У другому розділі «Експериментальне дослідження виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах» визначено компоненти, критерії, показники, схарактеризовано рівні вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах, презентовано модель і експериментальну методiku виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах, здійснено аналіз результатів констатувального та прикінцевого зрізів, доведено ефективність педагогічних умов виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах.

Компонентами вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах було обрано: гносеологічний – обізнаність дітей із чинниками культури здоров'я, їх усвідомлення; мотиваційний – позитивне ставлення до свого здоров'я; взаємодія потреб і мотивів діяльності у вихованні культури здоров'я під керівництвом дорослого; поведінковий – дотримання правил поведінки та культурно-гігієнічних навичок, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я; оволодіння способами самостійної діяльності з фізичного оздоровлення свого організму.

Критеріями вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах виступили за:

- гносеологічним компонентом – інформаційно-знаннявий критерій з показниками: обізнаність дітей зі здоров'ям та здоровим способом життя; обізнаність дітей з культурно-гігієнічними навичками; обізнаність дітей із чинниками здоров'я; обізнаність із віковим складом своєї групи;

- мотиваційним компонентом – емоційно-ціннісний критерій із показниками: позитивне ставлення щодо піклування про своє здоров'я; наявність інтересу та прагнення дотримуватися здорового способу життя; позитивне ставлення до спільної здоров'язбережувальної діяльності з дітьми іншого віку у своїй групі;

- поведінковим компонентом – оцінно-діяльнісний критерій із показниками: наявність адекватної самооцінки і взаємооцінки щодо дотримання культури здоров'я; прагнення до взаємодії з дітьми іншого віку в процесі здоров'язбережувальної діяльності.

На підставі визначених критеріїв і показників схарактеризовано рівні вихованості культури здоров'я дітей різновікової групи: достатній, задовільний, низький.

Достатній рівень вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах властивий дітям, у яких наявні певні знання щодо здоров'я та здорового способу життя, вони розуміють важливість культурно-гігієнічних навичок для збереження здоров'я, називають чинники, що впливають на здоров'я, розуміють відмінність вікового складу групи, у якій вони виховуються; для дітей цього рівня притаманне позитивне ставлення щодо піклування про своє здоров'я, наявний інтерес і прагнення дотримуватися здорового способу життя, характерне позитивне ставлення до спільної здоров'язбережувальної діяльності з дітьми іншого віку у своїй групі; у них адекватна самооцінка і взаємооцінка щодо дотримання культури здоров'я, наявне прагнення до взаємодії з дітьми іншого віку в процесі здоров'язбережувальної діяльності.

Задовільний рівень вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах властивий дітям, у яких наявні окремі знання щодо здоров'я та здорового способу життя; вони обізнані з культурно-гігієнічними навичками, але не розуміють їх важливості для збереження здоров'я, знають окремі чинники, що впливають на здоров'я, натомість не розуміють відмінностей вікового складу групи, в якій вони виховуються; діти цього рівня нейтрально ставляться до свого здоров'я, у них є певний інтерес, натомість відсутнє прагнення дотримуватися здорового способу життя, вони не охоче ставляться до спільної здоров'язбережувальної

діяльності з дітьми іншого віку у своїй групі; у дітей цього рівня здебільшого неадекватні самооцінка і взаємооцінка щодо дотримання культури здоров'я, лише подекуди проявляється прагнення до взаємодії з дітьми іншого віку в процесі здоров'язбережувальної діяльності.

Низький рівень вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах притаманний дітям, у яких відсутні знання щодо збереження здоров'я та здорового способу життя, вони епізодично виконують культурно-гігієнічні навички, не розуміють їх важливості для збереження здоров'я, не знають чинників, що впливають на здоров'я, не розуміють відмінностей вікового складу групи, у якій вони виховуються; діти цього рівня не розуміють правил збереження свого здоров'я, у них відсутній інтерес і прагнення дотримуватися здорового способу життя, вони не охоче ставляться до спільної здоров'язбережувальної діяльності з дітьми іншого віку у своїй групі; для них притаманні неадекватна самооцінка і взаємооцінка щодо дотримання культури здоров'я, ці діти не прагнуть до взаємодії з дітьми іншого віку в процесі здоров'язбережувальної діяльності.

Для визначення рівнів вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах було розроблено діагностувальні завдання в межах показників кожного критерію. Методика діагностики рівнів вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах за інформаційно-знаннєвим критерієм передбачала: а) індивідуальне опитування дітей щодо їхньої обізнаності з культурно-гігієнічними навичками, станом здоров'я, хворобами, чинниками здоров'я, ставленням до свого здоров'я; б) бесіду про віковий склад групи, у процесі якої запитували в дитини, скільки їй років, чи є у групі діти старші за неї, чи молодші, з ким би вона хотіла дружити і чому (зі старшими, з молодшими, чи дітьми своєї підгрупи); в) розглядання серії сюжетних картинок та відповіді на запитання за їх змістом, які було спрямовано на виявлення знань дітей про вплив мікробів на здоров'я людини і методи (способи) боротьби з ними; уявлення про будову тіла та його органів (будова ока і способи захисту його, збереження зору; будова вуха, роль слуху в житті кожної людини тощо); догляд за зубами і порожниною рота (уявлення про захворювання зубів і причини їх виникнення, процедури, що допоможуть зберегти міцні, білі зуби); ставлення дітей до краси волосся, зачіски, способи догляду за волоссям тощо. Діагностування рівнів вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах за емоційно-ціннісним критерієм відбувалося за розробленими методиками «Я і моє здоров'я», «Я і моя група», «Будьмо здорові». За показниками оцінно-діяльнісного критерію було використано діагностувальні завдання «Моє здоров'я», «Я в умивальній кімнаті», «Мій ранок у сім'ї», «Здоров'я моїх друзів», «Я, він, вони».

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що рівні вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах розподілились у такий спосіб: низький рівень виявили 51,9% досліджуваних експериментальної групи (далі – ЕГ) і 50% – контрольної групи (далі – КГ), задовільний рівень – 40,3% дітей ЕГ та 42,1% – КГ, достатній рівень було зафіксовано у 7,8% респондентів ЕГ і 7,9% – КГ. Різниця у вихідних показниках

дітей експериментальної та контрольної груп до початку формувального етапу експерименту не є статистично вагомою, що підтверджено значенням критерію однорідності χ^2 .

На формувальному етапі експерименту розроблено модель виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах, яку розуміємо як загальну схему процесу виховання, що відображає його основні складники, їх послідовність та підпорядкованість і містить такі етапи: когнітивно-збагачувальний (збагачення знань про здоров'я, виховання бережливого ставлення дітей до власного здоров'я, формування навичок здорового способу життя, збагачення досвіду здоров'язбережувальної поведінки дітей), репродуктивно-діяльнісний (виховання культури здоров'я та здорового способу життя дітей дошкільного віку засобами фізичного виховання), емоційно-креативний (спрямований на активізацію та закріплення здоров'язбережувальної поведінки у дітей дошкільного віку в процесі взаємодії і взаємовпливів дітей різного віку в навчально-виховному процесі) (див. рис. 1).

На підставі теоретичного дослідження й одержаних на констатувальному етапі експерименту результатів було розроблено експериментальну методику виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах. Запропонована методика передбачала послідовну реалізацію визначених педагогічних умов відповідно до етапів моделі.

На першому – когнітивно-збагачувальному етапі – для реалізації першої педагогічної умови (наявність розвивального здоров'язбережувального середовища, спрямованого на виховання культури здоров'я дітей у різновікових групах), було створено «Центр здоров'я». Змістом виховної роботи в центрі, відповідно до розробленої програми «Виховуємо культуру здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах (для дітей п'ятого та шостого років життя)», було проведено тематичні заняття, ігрові ситуації, дидактичні, сюжетно-рольові ігри, ігри-ситуації, проекти, скретч-проекти тощо. «Центр здоров'я» було облаштовано плакатами серії «Наше тіло», «Органи чуттів», муляжами, гербаріями, коробочками від ліків, обладнанням для ігор «Лікарня», «Рости здоровою, Марічко», «Хвора лялька», «Вилікуємо ляльку», «Уміємо ляльку», «Безпечно-небезпечно», «Режим дня», «Відгадай-ка», «Що шкідливо, що корисно», «Здорові зуби», «Склади чоловічка», «Одягнися на прогулянку» тощо. Також у «Центрі здоров'я» було розташовано матеріали для ігрових вправ, які дитина здатна виконати сама або спільно з іншими дітьми (для розвитку зору, слуху тощо).

У межах центру діти оволодівали знаннями про здоров'я, здоровий спосіб життя, його дотримання. У них розвивали цілеспрямованість, ініціативність і самостійність використання набутих знань у поведінці і діяльності відповідно до кожної вікової підгрупи (для дітей п'ятого і шостого років життя)».

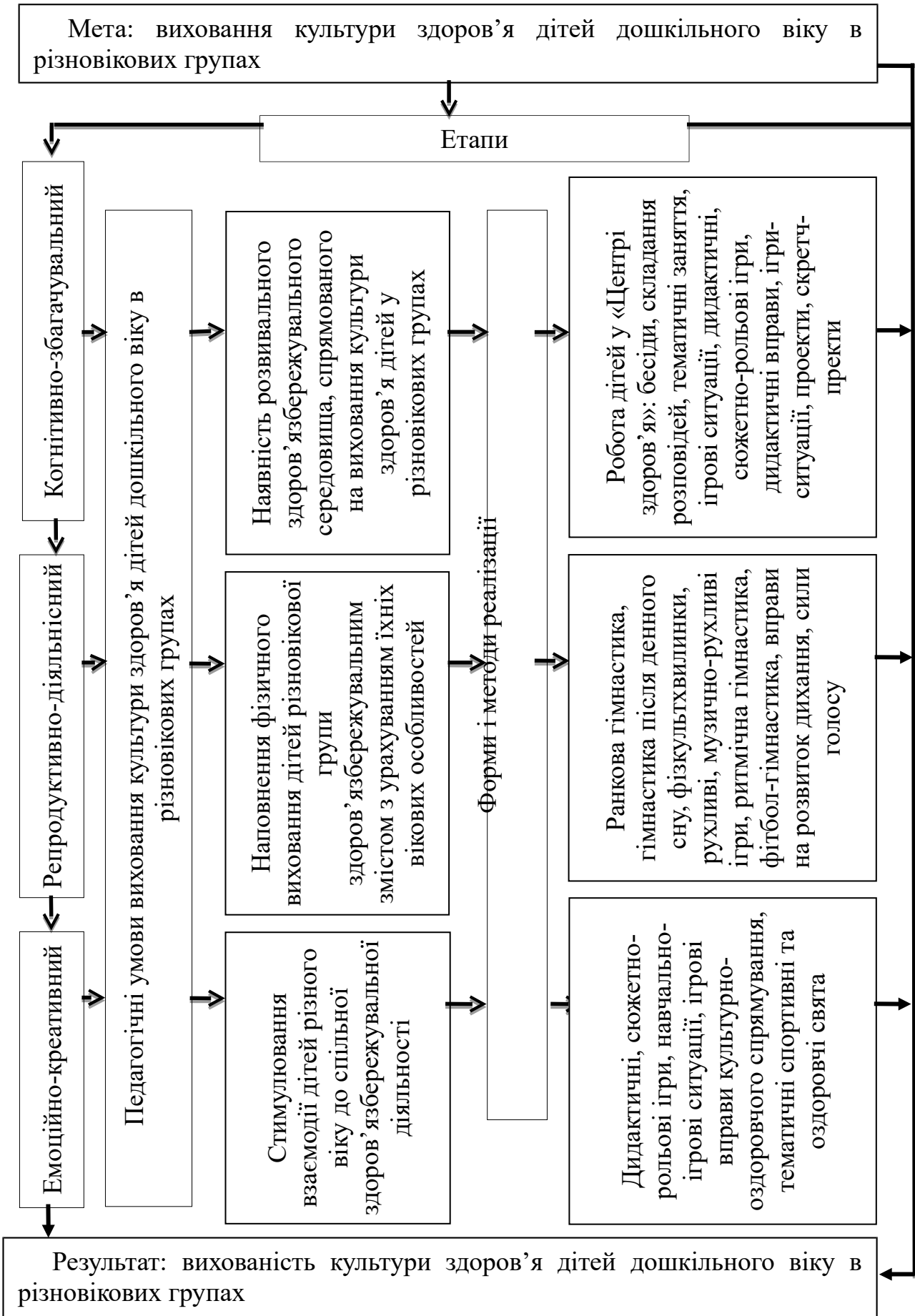

Рис. 1. Модель виховання культури здоров'я дітей старшого дошкільного віку в різновікових групах

На другому – репродуктивно-діяльнісному етапі – з метою реалізації другої педагогічної умови (наповнення здоров'язбережувальним змістом фізичного виховання дітей різновікової групи з урахуванням їхніх вікових особливостей) щоденно проводилися: ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультхвилинка, рухливі ігри («Зоопарк на прогулянці», «Мої ніжки», «Будь здоровим», «У ведмедя у бору», «Кіт та миші», «Зайці та вовк» тощо), музично-рухливі ігри («Слухай музику», «Зайчики і лисичка», «Якщо сподобається тобі, то роби так», «Руку праву вперед», «Уперед чотири кроки» тощо), ритмічна гімнастика, фітбол-гімнастика, вправи на розвиток дихання, сили голосу («Коники», «Ворона», «Зміїний язичок», «Позіхання», «Веселі плаксії», «Смішинка»), різні види вправ оздоровчої спрямованості («У мене спина пряма», «Пальчикова гімнастика», «Гімнастика для очей», «Психогімнастика», «Самомасаж») тощо. Організація фізкультурної діяльності та наповнення фізичного виховання необхідним здоров'язбережувальним змістом надавали дитині змогу уточнити і закріпити уявлення про культуру здоров'я та здоровий спосіб життя, набути нових знань щодо важливості ведення здорового способу життя для збереження і зміцнення свого здоров'я, а також вправлятися в реалізації цих знань і уявлень у повсякденній діяльності і в поведінці.

На третьому – емоційно-креативному етапі – було реалізовано третю педагогічну умову (стимулювання взаємодії дітей різного віку до спільної здоров'язбережувальної діяльності). З цією метою використано дидактичні ігри («Склади чоловічка», «Опиши дію», «Мешканці людського тіла», «Лялька розгубилася», «Правильно – неправильно», «Їстівне – неїстівне», «Який настрій зображено?», «Можна – не можна», «Де чії вуха?», «Кому належить цей ніс» тощо); сюжетно-рольові ігри («Сім'я», «Аптека», «Лікарня», «Магазин (відділ парфумів)» тощо); навчально-ігрові ситуації («Я і моє тіло», «Органи людини», «Наші помічники – органи чуття», «Чому болять зуби?», «Здорові зуби – гарний настрій», «Мікроби шкодять здоров'ю», «Чому потрібно мити руки?», «Уроки доктора Айболить», «Ой ти, дівчинко бруднулю», «Де Тимко здоров'я своє шукав?», «Як наше тіло отримує енергію?», «Повітря, сонце і вода – в нас здорова дітвора», «Як працює наше серце»); ігрові вправи фізкультурно-оздоровчого спрямування («Особиста гігієна», «Треба, треба вмиватися вранці і ввечері», «Бруднулі», «Катруся і Антон», «Пізнай своє тіло», «Лікарня», «Подорож до країни Нехворійка»); тематичні спортивні та оздоровчі свята («День здоров'я», «Мандрівка на планету Здоров'я», «Спортландія», «За здоровий спосіб життя» тощо).

По завершенні формувального етапу експерименту здійснено прикінцеве обстеження, метою якого було виявлення динаміки рівнів вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах, результати якого подано на діаграмі (див. рис. 2).

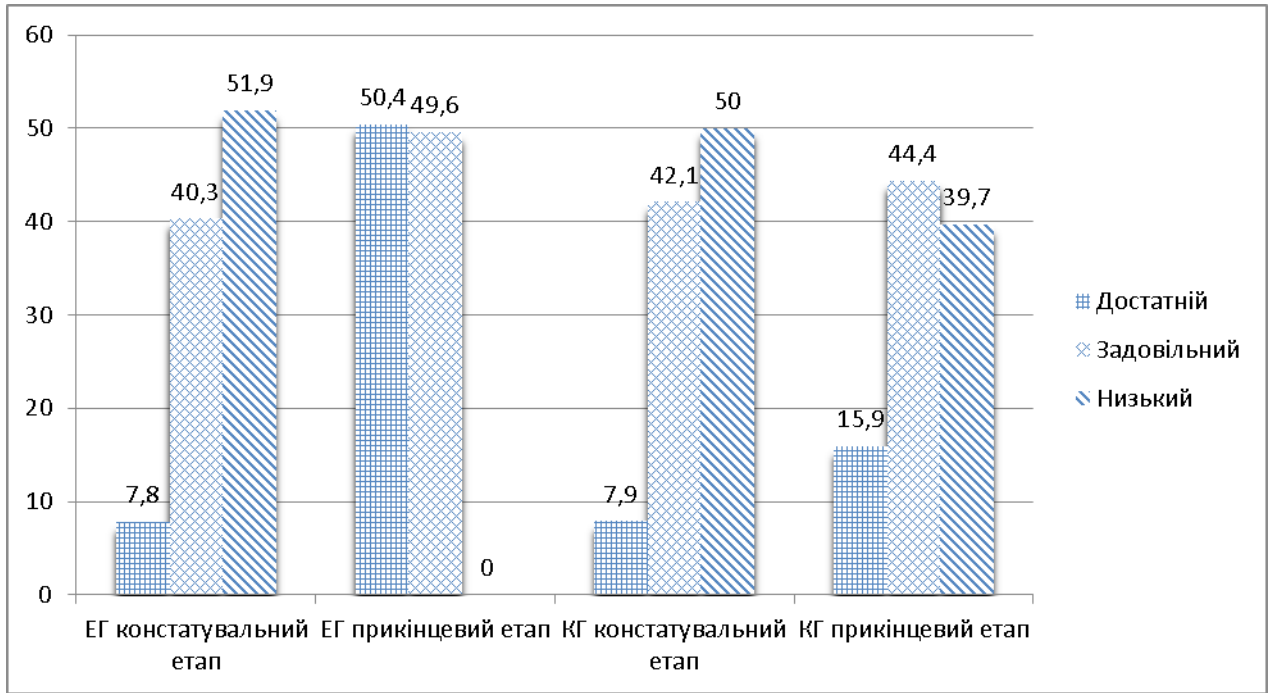

Рис. 2. Динаміка рівнів вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку різновікової експериментальної і контрольної груп

Як бачимо на рис. 2, результати діагностувальних зрізів засвідчили позитивні зміни щодо вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в експериментальній різновіковій групі. Так, якщо на констатувальному етапі на достатньому рівні в ЕГ було виявлено 7,8% дітей, то на прикінцевому етапі їх стало 50,4%. На задовільному рівні вихованості культури здоров'я кількість дітей дошкільного віку ЕГ на прикінцевому етапі становила 49,6%, тоді як на констатувальному етапі було 40,3%. Позитивним є той факт, що на низькому рівні вихованості культури здоров'я не було виявлено жодної дитини дошкільного віку різновікової ЕГ, що дало приріст за цим рівнем у 51,9%.

У КГ на достатньому рівні вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку на прикінцевому етапі виявлено 15,9% (було 7,9%); на задовільному – стало 44,4% (було 42,1%); на низькому рівні – виявлено 39,7% (було 50%).

Об'єктивність одержаних результатів формуального етапу експерименту обчислено за критерієм однорідності χ^2 Пірсона. Емпіричне значення критерію χ^2 порівняння результатів констатувального і прикінцевого зрізів в експериментальній групі складало 84,04, що більше за критичне значення критерію χ^2 (84,04 > 5,99). Таким чином, з імовірністю 95% можна стверджувати, що позитивні зміни, які спостерігалися в рівнях вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в експериментальній різновіковій групі, відбулися під впливом упроваджених на формуальному етапі експерименту педагогічних умов, моделі та експериментальної методики.

Отже, статистичний аналіз експериментальних даних підтвердив ефективність задіяних педагогічних умов виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах і розроблених, з урахуванням цих умов, моделі й експериментальної методики їх реалізації у виховному процесі дошкільного навчального закладу.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення і нове розв'язання наукової проблеми, що виявляється в розробленні, науковому обґрунтуванні педагогічних умов, моделі, експериментальної методики та змісту виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах.

1. Визначено поняття «культура здоров'я дітей дошкільного віку» як сукупність набутих дитиною валеологічних знань, умінь і навичок щодо власного здоров'я та здоров'я інших людей; усвідомлення цінності і необхідності їх дотримання в процесі здоров'язбережувальної життєдіяльності, що віддзеркалюється в гармонійному розвитку дитини.

Вихованість культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах розуміємо як інтегративне особистісне новоутворення, що формується в результаті цілеспрямованої суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя і вихованців різного віку і відображає ступінь оволодіння валеологічними знаннями й опанування практичних умінь і навичок дотримання здорового способу життя щодо повноцінного та гармонійного розвитку, сформованості усвідомленого ціннісного ставлення дошкільників до власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Різновікову групу визначаємо як особливе соціально-психологічне середовище розвитку дитини дошкільного віку, що характеризується співіснуванням різних систем соціальної взаємодії, в які одночасно включена дитина: «дитина-дорослий», «дитина-одноліток», «дитина-дитина молодшого віку», «дитина-дитина старшого віку».

2. Розкрито структуру культури здоров'я дітей дошкільного віку, що містить компоненти (гносеологічний, мотиваційний, поведінковий) із відповідними критеріями і показниками: інформаційно-знаннєвий (обізнаність дітей зі здоров'ям та здоровим способом життя; обізнаність дітей з культурно-гігієнічними навичками; обізнаність дітей із чинниками здоров'я; обізнаність із віковим складом своєї групи); емоційно-ціннісний (позитивне ставлення щодо піклування про своє здоров'я; наявність інтересу та прагнення дотримуватися здорового способу життя; позитивне ставлення до спільної здоров'язбережувальної діяльності з дітьми іншого віку у своїй групі); оцінно-діяльнісний (наявність адекватної самооцінки і взаємооцінки щодо дотримання культури здоров'я; прагнення до взаємодії з дітьми іншого віку у процесі здоров'язбережувальної діяльності).

Схарактеризовано рівні вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах (достатній, задовільний, низький).

3. Виявлено, обґрунтовано й упроваджено такі педагогічні умови: наявність розвивального здоров'язбережувального середовища, спрямованого на виховання

культури здоров'я дітей у різновікових групах; наповнення фізичного виховання дітей різновікової групи здоров'язбережувальним змістом з урахуванням їхніх вікових особливостей; стимулювання взаємодії дітей різного віку до спільної здоров'язбережувальної діяльності.

4. Розроблено й апробовано модель і експериментальну методику виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах, що передбачала такі етапи: когнітивно-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, емоційно-креативний, для кожного з яких було визначено навчальні цілі, зміст, методи і форми їх реалізації (бесіди, складання розповідей, тематичні заняття, ігрові ситуації, дидактичні, сюжетно-рольові ігри, дидактичні вправи, ігри-ситуації, проекти, скретч-пректи, ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультхвилинки, рухливі, музично-рухливі ігри, ритмічна гімнастика, фітбол-гімнастика, вправи на розвиток дихання, сили голосу, навчально-ігрові ситуації, ігрові вправи культурно-оздоровчого спрямування, тематичні спортивні та оздоровчі свята тощо), завдяки яким забезпечено поетапне впровадження запропонованих педагогічних умов.

5. Доведено статистичну значущість позитивних зрушень щодо вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах. Прикінцевий етап експерименту засвідчив, що кількість дітей з достатнім рівнем вихованості культури здоров'я в ЕГ зросла з 7,8% до 50,4%; тоді як у КГ – з 7,9% до 15,9%; із задовільним – в ЕГ збільшилася на 9,3%, а в КГ – на 2,3%. Кількість дітей дошкільного віку ЕГ з низьким рівнем вихованості культури здоров'я зменшилася на 51,9%, тоді як у КГ – на 10,3%. Статистична обробка отриманих кількісних результатів діагностування рівнів вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах із застосуванням критерію однорідності χ^2 засвідчила статистичну значущість позитивних зрушень шляхом упровадження запропонованих педагогічних умов, моделі й експериментальної методики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробленні методики виховання культури здоров'я дітей раннього та молодшого дошкільного віку в різновікових групах дошкільних навчальних закладів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бедрань Р. В. «Культура здоров'я» як наукова категорія / Р. В. Бедрань // Зб. наук. праць. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. – Вип. LXX. Т. 1. – С. 76–80. – (Педагогічні науки).

2. Бедрань Р. В. Виховання культури здоров'я дітей старшого дошкільного віку / Р. В. Бедрань // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – Випуск 2 (109). – Серія : Педагогіка. – Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2016. – С. 12–16.

3. Бедрань Р. В. Проблема виховання дітей дошкільного віку в різновікових

групах / Р. В. Бедрань // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. – Вип. 2 (53), травень 2016. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. – С. 14–19. – (Сер. : Педагогічні науки).

4. Бедрань Р. В. Критеріальний підхід до виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах / Р. В. Бедрань // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – Випуск 4 (111). – Серія : Педагогіка. – Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2016. – С. 22–28.

5. Бедрань Р. В. Педагогічні умови виховання культури здоров'я дітей у різновікових групах / Р. В. Бедрань // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць / редкол. : В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016 р. – (Вип. 47). – Серія : Педагогіка і психологія. – С. 143–147.

6. Бедрань Р. В. Методика виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах / Р. В. Бедрань // Наука і освіта. – 2016. – № 10/СХХХХХІ. – С. 194–199.

7. Бедрань Р. В. Сущность феномена «здоровье» в научных исследованиях / Р. В. Бедрань // Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW) : Psychology and Special Education Faculty «Ion Creangă» State Pedagogical University from Chişinău. – Volume 43, Issue 3, 2016. – С. 76–82.

8. Бедрань Р. В. Розвивальне здоров'язбережувальне середовище як умова виховання культури здоров'я дошкільників / Р. В. Бедрань // Proceedings of the International Academic Congress «European Research Area: Status, Problems and Prospects» (Latvijas Republika, Rīga, 01–02 September 2016). – «Latvijas Studentu arvienība», 2016. – Р. 58–60.

9. Бедрань Р. В. До проблеми виховання культури поведінки дітей старшого дошкільного віку / Р. В. Бедрань // Матеріали всеукр. науково-практ. конф. [«Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх педагогів у вищій школі: теорія і практика»], (Одеса, 29–30 жовтня 2015 р.). – Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. – С. 6–8.

10. Бедрань Р. В. Взаємодія дітей дошкільного віку в різновікових групах / Р. В. Бедрань // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології»], (Львів, 24–25 червня 2016 р.). – Львів : ГО Львівська педагогічна спільнота, 2016. – С. 78–82.

11. Бедрань Р. В. Вплив індивідуальних особливостей на здоровий спосіб життя особистості / Р. В. Бедрань // Материалы V (LXIX) междунар. науч.-практ. конф. [«Научные исследования современных ученых»], (Киев, 27 мая 2016 г.). – Горловка : ФЛП Пантюх Ю. Ф., 2016. – С. 50–52.

12. Бедрань Р. В. Залучення дітей дошкільного віку до культури здорового способу життя / Р. В. Бедрань // Матеріали за XII міжнародна научна практична конференція [«Образование и наука на XXI век – 2016»], (Софія, 17–25 октомври 2016 г.). – «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2016. – Т. 2. – С. 73–75. – (Педагогически

науки).

13. Бедрань Р. В. Проблема виховання дитячого колективу / Р. В. Бедрань // Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. [«Практична педагогіка та психологія: методи і технології»], (Запоріжжя, 1–2 липня 2016 р.). – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2016. – С. 7–9.

14. Бедрань Р. В. Проблема здоров'я підростаючого покоління і психолого-педагогічні передумови її вирішення / Р. В. Бедрань // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Фактори розвитку педагогіки і психології в ХХІ столітті»], (Харків, 10–11 червня 2016 р.). – Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2016. – С. 14–18.

15. Бедрань Р. В. Проблема підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у залученні дітей до культури здорового способу життя / Р. В. Бедрань // Zbiór artykułów naukowych. II Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji [«Aktualni problemi suchasnoї doshkilnoї ta vishhoї osviti»], (Warszawa, 30.05.2016–31.05.2016). – Warszawa : Wydawca : Sp.z.o.o. «Diamond trading tour», 2016. – С. 61–64.

16. Бедрань Р. В. Формування культурнооздоровчої компетенції у дітей в полікультурному різновіковому середовищі / Р. В. Бедрань // Матеріали II міжнар. наук. конф. [«Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі»], (Одеса, 16–17 травня 2016 р.). – Одеса : Атлант, 2016. – С. 57–60.

АНОТАЦІЯ

Бедрань Р. В. Педагогічні умови виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2017.

У дисертації вперше визначено педагогічні умови виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах (наявність розвивального здоров'язбережувального середовища, спрямованого на виховання культури здоров'я дітей у різновікових групах; наповнення фізичного виховання дітей різновікової групи здоров'язбережувальним змістом з урахуванням їхніх вікових особливостей; стимулювання взаємодії дітей різного віку до спільної здоров'язбережувальної діяльності). Визначено сутність і структуру феноменів «культура здоров'я дітей дошкільного віку», «вихованість культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах» (гносеологічний, мотиваційний, поведінковий компоненти з відповідними критеріями та показниками).

Розроблено й апробовано модель та експериментальну методику виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах (когнітивно-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, емоційно-креативний етапи); виявлено рівні (достатній, задовільний, низький) вихованості культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах.

Ключові слова: діти дошкільного віку різновікових груп, виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах, вихованість культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах, педагогічні умови, експериментальна методика.

АННОТАЦІЯ

Бедрань Р. В. Педагогические условия воспитания культуры здоровья детей дошкольного возраста в разновозрастных группах. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.08 – дошкольная педагогика. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», МОН Украины. – Одесса, 2017.

В диссертации впервые обоснованы педагогические условия воспитания культуры здоровья детей дошкольного возраста в разновозрастных группах (наличие развивающей здоровьесберегающей среды, направленной на воспитание культуры здоровья детей в разновозрастных группах; наполнение физического воспитания детей разновозрастной группы здоровьесберегающим содержанием с учетом их возрастных особенностей; стимулирование взаимодействия детей разного возраста к общей здоровьесберегающей деятельности).

В работе определены: сущность феномена «культура здоровья детей дошкольного возраста» – совокупность приобретенных ребенком валеологических знаний, умений и навыков относительно собственного здоровья и здоровья других людей; осознание ценности и необходимости их соблюдения в процессе здоровьесберегающей жизнедеятельности, которая отражается в гармоничном развитии ребенка; «воспитанность культуры здоровья детей дошкольного возраста в разновозрастных группах» – интегративное личностное новообразование, которое формируется в результате целенаправленного субъект-субъектного взаимодействия воспитателя и воспитанников разного возраста и отражает степень овладения валеологическими знаниями и освоением практических умений и навыков соблюдения здорового образа жизни в полноценном и гармоничном развитии, сформированности осознанного ценностного отношения дошкольников к собственному здоровью и здоровью окружающих.

Воспитанность культуры здоровья детей дошкольного возраста в разновозрастных группах предполагает сформированность гносеологического, мотивационного и поведенческого компонентов с соответствующими критериями и показателями: информационно-знаниевый (осведомленность детей со здоровьем и здоровым образом жизни; осведомленность детей с культурно-гигиеническими навыками; осведомленность детей с факторами здоровья; осведомленность с возрастным составом своей группы); эмоционально-ценностный (положительное отношение к заботе о своем здоровье, наличие интереса и стремления вести здоровый образ жизни, позитивное отношение к совместной здоровьесберегающей деятельности с детьми другого возраста в своей группе); оценочно-деятельностный (наличие адекватной самооценки и взаимооценки по соблюдению культуры

здоровья, стремление к взаимодействию с детьми другого возраста в процессе здоровьесберегающей деятельности).

Разработанная модель воспитания культуры здоровья детей дошкольного возраста в разновозрастных группах состоит из когнитивно-обогащительного, репродуктивно-деятельностного и эмоционально-креативного этапов, для каждого из которых были определены учебные цели, содержание, методы и формы их реализации.

На основании теоретического исследования и полученных на констатирующем этапе эксперимента результатов была разработана экспериментальная методика воспитания культуры здоровья детей дошкольного возраста в разновозрастных группах. Предложенная методика предусматривала поэтапную и последовательную реализацию выделенных педагогических условий воспитания культуры здоровья детей дошкольного возраста в разновозрастных группах согласно разработанной программе «Воспитываем культуру здоровья детей дошкольного возраста в разновозрастных группах (для детей пятого и шестого года жизни)».

Результаты анализа экспериментальных данных на заключительном этапе эксперимента подтвердили эффективность выделенных педагогических условий воспитания культуры здоровья детей дошкольного возраста в разновозрастных группах и разработанных модели и экспериментальной методики их реализации в воспитательном процессе дошкольного учебного заведения.

Ключевые слова: дети дошкольного возраста разновозрастных групп, воспитание культуры здоровья детей дошкольного возраста в разновозрастных группах, воспитанность культуры здоровья детей дошкольного возраста в разновозрастных группах, педагогические условия, экспериментальная методика.

ANNOTATION

Bedran R. V. Pedagogical conditions for educating preschool children's health culture in groups of different age. – Manuscript.

Thesis for the Candidate Degree in Pedagogical Sciences in specialty 13.00.08 – Pre-school Pedagogy. – State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Ministry of Education and Science of Ukraine. – Odessa, 2017.

Pedagogical conditions for educating preschool children's health culture in groups of different age (presence of developing health protecting environment aimed at educating preschool children's health culture in groups of different age; filling of physical education targeted to children of different age with health protecting contents taking into consideration their age features; stimulation of interaction of children representing different age groups to a joint health protecting activity) have been defined for the first time.

The essence and structure of the phenomena «preschool children's health culture», «good breeding of health culture of children representing different age groups» (gnoseological, motivational, behavioral components with the corresponding criteria and indicators) has been determined.

The model and experimental methods facilitating education of preschool children's health culture in different age groups (cognitive and accumulative, reproductive and activity-oriented, emotional and creative stages) have been elaborated and tested; the levels (sufficient, satisfactory, low) demonstrating a good breeding of health culture of children representing different age groups have been revealed.

Key words: preschool children of different age groups, education of preschool children's health culture in different age groups, good breeding of health culture of children representing different age groups, pedagogical conditions, experimental methods.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

Бедрань Руслан Вікторович

УДК 372.3+373.2+613.954

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В РІЗНОВІКОВИХ ГРУПАХ**

13.00.08 – дошкільна педагогіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
Богущ Алла Михайлівна,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти.

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук
Андрющенко Тетяна Костянтинівна,
Комунальний навчальний заклад «Черкаський обласний
інститут післядипломної освіти педагогічних
працівників Черкаської обласної ради»,
завідувач кафедри дошкільної освіти та професійного
розвитку педагогів;

кандидат педагогічних наук, доцент
Богінч Ольга Любомирівна,
Департамент вищої освіти МОН України,
головний спеціаліст відділу
інформаційно-аналітичної роботи.

Захист дисертації відбудеться 27 лютого 2017 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано 27 січня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

Підп. до друку 26.01.2017. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 пр.
Видавець Букаєв Вадим Вікторович
вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02.03.2007 р.
Тел. 0949464393, 0487431393 email - 7431393@gmail.com